పద్మ

జి. కళ్యాణరావు

నేను మీకు కథ చెప్పటంలేదు. కథ చెప్పే సత్తాగల కథకుణ్ణీకాదు కాని పద్మనిగూర్చి చెపుతున్నాను. కేవలం చెప్పడంమాత్రం చేస్తున్నాను. కుటుంబరావుగారు బ్రతికుంటే, పద్మ ఆయన్కి తెలిసుంటే చాలాగొప్పగా చెప్పుండేవారు. వాస్తవ పాత్రని సాహిత్యంలో బ్రతికించడం అంత చిన్న విషయం కాదు. బహూశా కాళీపట్నానికి, రాచకొండకి పద్మ పరిచయం అయివుండదు చెప్పే పద్ధతిలో ఏ రచయిత పద్ధతి ఆ రచయితకు వుండొచ్చు. అయితే జీవితంమాత్రం తన పద్ధతిలోనే సాగిపోతుంది. పద్మకూడా అంతే........

ఇరవై సంవత్సరాల క్రితం ఈ దేశంలో ఏదో వక గొప్ప సంఘటన జరిగుండొచ్చు. అవన్నీ చౌదరికి అఖ్ఖర్లేదు. అన్నపూర్ణకి అఖ్ఖర్లేదు. వాళ్ళిద్దరికి కావాల్సింది వక్కటే. అప్పుడు పద్మ పుట్టింది అప్పుడు చౌదరికి వో పదెకరాల మాగాణి వుండేది. నిక్షేపంగా రెండరకలు కట్టే వాడు. కాలుమీద కాలేసుకొని తినలేదుకాని కష్టించినా కాస్తోకూస్తో హాయిగానే గడ్పి గట్టెక్కేవి. పద్మకి ముందు పిల్లల్లేరు. పద్మ తర్వాత పిల్లల్లేరు. అందుకే పద్మ అదృష్టవంతురాలని పద్మ మేనత్త మాణిక్యం పద్మని చూసినప్పుడల్లా ముచ్చటపడేది ఉయ్యాల్లో పద్మని ముద్దుచేస్తూ "ఇది నా కోడలు. దీన్ని ఎలా పెంచుతారో అన్నపూర్నొదినా" అని అనగలిగిందేగాని పద్మకి పదిహేనేళ్ళు దాటాకమాత్రం ఆ మాట అనలేకపోయింది ఆమాట అనటం అన్నపూర్ణకు బొత్తిగా యిష్టంవుండదని గుర్తించలేనంత మూర్ఖురాలుకాదు మాణిక్యం. అయినా లోపల ఎక్కడో వోమూల కాస్తంత ఆశ లేకపోలేదు. ఎంతకాదన్నా చౌదరికి తాను వక్కతే చెల్లెలు .....

పద్మ పెళ్ళి విషయంలో చౌదరి బుర్ర పనిచేయకుండా ఉండలేదు. తాను మర్చిపోతున్నా అన్నపూర్ణమ్మ గుర్తుచేస్తూనే ఉంది ఆ మాట అనుకొన్నప్పుడల్లా మాణిక్యం కొడుకు చౌదరికి గుర్తురాకుండా పోడు. మేనల్లుడిమీద తనకి వొల్లమాలిన ప్రేమ అనేది మాణిక్యానికి తెలియంది కాదు. వచ్చిన చిక్కల్లా నరిసింహమే. మాణిక్యాన్ని నరిసింహానికి యిచ్చేప్పుడు తనకున్న పదెకరాల్లో అయిదెకరాలు కట్నంకింద యిచ్చాడు. తండ్రి ఆస్తిలో కూతురికిక్కడ సమానవాటా యివ్వాలనే రూలు ఏదిలేదు ఆరోజు. వకవేళ అలాంటిది వున్నా చౌదరి ఆ రూలుకోసం ఆపని చేసే వాడు కాదు శాసనాలమీద, శాసనసభలమీద, వాటికోసం ఎన్నుకోబడే అభ్యర్థులమీద చౌదరికి నమ్మకంలేదు. అట్టాగని ఎలక్షన్లలో వోటు వెయ్యకుండామాత్రం లేడు. తన కులపోడు నిలబడ్డప్పుడు వోటేసేవాడు. వాడు ఏ పార్టీ అనేది తనకి అనవసరం.

ఒక్కగానొక్క చెల్లెలని అయిదెకరాలిచ్చాడు. అప్పటికి అన్నపూర్ణ తన యింటి యిల్లాలు కాలా. అయివుంటే యిచ్చుండేవాడు కాదు. అయిదెకరాలు తీసుకున్న తర్వాత మాణిక్యం అన్నమాట చౌదరి యింకా మర్చిపోలేదు. నిజానికి మాణిక్యం ఆ విషయం యిప్పటికీ ఎత్తిపొడుస్తుంది. మాణిక్యం ఎత్తిపొడవటంలో ఆమె తప్పులేదు. అమ్మ నగలు యిమ్మంది మాణిక్యం. అమ్మకూడా నగలు కూతురికే యిస్తానంది. తండ్రి యింతెత్తుకు లేశాడు అమ్మమీద. ఈ వంశంలో అత్త నగలు కోడలికివ్వటం ఆచారమన్నాడు. అంతగా కూతురికి కావాలంటే అయిదెకరాలు వాడు రాసిస్తాడన్నాడు. మొదట్లో చౌదరి అవాక్కయ్యాడు. ఆ తర్వాత తేరుకొన్నాడు. తండ్రి మాటల్లో బోలెడు నిజం వుందని బ్యాంకులు ఆ తర్వాతర్వాత ఋజువుచేశాయి. భూమి తాకట్టుకిన్నా బంగారం తాకట్టు సులువు. బంగారాన్ని కళ్ళకద్దుకున్నట్టు అప్పులిస్తాయి బ్యాంకులు ... యిదిగో అట్టా యిచ్చాడు అయిదెకరాలు....

పద్మ తప్పటడుగులు వేసేనాటికి చౌదరి యిష్టాయిష్టాలకు సంబంధం లేకుండానే వ్యవసాయంలో అనేక మార్పులొచ్చాయి. జొన్న స్థానాన్ని పొగాకు ఎప్పుడో ఆక్రమించేసింది. దాన్ని ప్రక్కకి నెడుతూ పత్తి రంగప్రవేశం చేసింది. పంటలు భూమిని సొంతం చేసుకున్నాయి. బడాబడా పెట్టుబడిదారుల ఫ్యాక్టరీలకి ముడిసరుకును తయారుచేసే కర్మాగారాలయినాయి. భూమ్మీద పాటపాడి ఏజంట్లు, దళారీలు లక్షలకు లక్షలు గడించడం మొదలెట్టారు. పరిశోధనా సంస్థలన్నీ విదేశీ లావాదేవీల్ని దృష్టిలో వుంచుకొని రైతుల్ని పొగాకులో ఈ రకం వెయ్యండి, పత్తిలో ఈ పద్ధతి తీసుకోండి, జామాయిల్ చెట్లు విరివిగా నాటండి అంటూ రైతుల్ని ఒత్తిడి చెయ్యడం మొదలెట్టారు. పొలాల మధ్య ఎరువుల కంపెనీల అడ్వర్టైజ్‌మెంట్ బోర్డులు వెలిశాయి. గ్రామాల్లో తయారయ్యే నాగళ్ళకు విదేశీ కంపెనీల లేబుల్ వచ్చిపడింది. అందమైన డబ్బాల్లో, ప్యాకెట్లలో ఎరువు అమ్ముడుపోతోంది. ప్రతిదీ కొనాలి. రోజుకో ధర. సూటిగా వొక ధర, చాటుగా వొక ధర ... రైతు జీవితం మూడొంతులు పట్నాల్లో గడిచిపోవడం మొదలయింది. కోటాకోసం, పొగాకో, పత్తో అమ్మడం కోసం, బ్యాంకుల్లో అప్పుకోసం రైతు పట్నం పరిగెత్తాలి. తప్పదు....

పాతకాలపు చౌదరికి ఈ మార్పు అర్థంకావడంలేదు. తనచుట్టూ తనకే అర్థంకాని జూదం ఆట జరుగుతున్నట్టు భయపడకపోలేదు. అయినా తన వంతు ముక్కలు తాను కలపక తప్పదు. దాదాపు రెండిళ్ళకు వక స్కూటర్ వుండటం చౌదరికి కొత్తనిపించలేదు. రైతుల్లో నిద్రలేస్తే పొలాలకెళ్ళేవాళ్ళు వెళుతూనే వున్నారు. మరో తరగతి బయల్దేరింది. నిద్రలేవగానే పట్నం వెళ్ళాలి, పనివున్నా లేకపోయినా. లోకం ఎట్టా చచ్చినా చౌదరి పట్టించుకునేవాడు కాదు. ఆ తరగతిలో తన చెల్లెలు మొగుడుకూడా వుండటం చూశాక అతను కాస్త కలతపడ్డాడు.

నర్సిహం తనిచ్చిన అయిదెకరాల్లో పత్తి వేస్తానన్నాడు, వేశాడు. కాస్త డబ్బు చేతికందింది. పోనీలే అనుకొన్నాడు. మాణిక్యం కొత్త నెక్లెస్ పెట్టుకొచ్చినప్పుడు పత్తి మంచి లాభాలే తెచ్చిపెట్టినట్టుందిగా అని అన్నాడు. ఆ మాటలు అనేప్పుడు నేను వెయ్యలేకపొయ్యాననే బాధ

తొంగిచూడటం మాణిక్యం గుర్తించకపోలేదు. చౌదరి చూసేట్టుగా కొత్త జడకుచ్చులు పద్మకి యిచ్చింది. దానికెందుకే అన్నాడు. మేనకోడలి కిచ్చినట్టే యిచ్చాలే అని పొత్తిపలికింది. చౌదరికి యిలాంటివి వెంటనే అర్థమౌతాయి. నీ కోడలు కాకుండాపోదు అని అనేద్దామనుకున్నాడు. కాని అనలేకపోయాడు ...

పద్మ పెళ్ళీడుకొచ్చింది. మాణిక్యమ్మ అమనుకోసం చూస్తోంది. నర్సింహం అయిదెకరాలు బేరం పెడతానన్నాడు చౌదరి ఎందుకు అని అనకముందే మాణిక్యం చెప్పుకొచ్చింది....

"ఈ యేడు పత్తిలో వచ్చిన లాభం అప్పులకి సరిపోయింది. మిగిలినవాటితో యిదిగో ఈ నగ తీసిచ్చాడు. కోడలుపిల్లకికూడా తియ్యా లనుకొన్నాడు. స్కూటరుకు కట్టాల్సొచ్చింది. చాలా బాధపడ్డాడు ..."

చౌదరి వింటున్నాడు. మాణిక్యం యింకా చాలా విషయాలు దాచి పెడుతోంది. బ్రాందీషాపు లెక్కచెప్పదు. అలవాటయిన టౌన్ క్లబ్ ఖర్చు చెప్పదు. చెప్పకపోయినా చౌదరికి తెలుసు.

"బళ్ళారి వెళ్ళాలంటున్నాడు ..."

అనుకొన్న మాట రానే వచ్చింది. నర్సింహం పరుగుపందెంలో ముందుండాలని చూస్తున్నాడు. చుట్టుపట్ల చాలామంది రైతులు బళ్ళారికి పరుగెత్తడం చౌదరికి తెలుసు. అయితే నర్సింహాన్ని కాదనలేకపోయాడు. కాని ఉన్న అయిదెకరాలు అమ్మటం, దాన్ని బళ్ళారిలో పత్తికి పెట్టుబడిగా పెట్టటం బాగోలేదనిపించింది.

"నీతో అనడానికి ఆయన వెనకాడుతున్నాడు. నన్ను చెప్ప మన్నాడు. నాకూ అదే మంచిదనిపిస్తోంది "

మాణిక్యం కాస్త ఆగింది. అప్పుడే పద్మ అక్కడకు రావడం జరిగింది. అసలు పద్మ వినడంకోసమే అసలు విషయం దాచేస్తూ చాలా చాలా చెప్పింది. ఇక చెప్పొచ్చు అనుకొంది.

"బయటివాడెవడో కానేకన్నా "

చౌదరి మాణిక్యంకేసి చూశాడు. ఆమె పద్మని దగ్గరికి లాక్కొంది. తల్లో వేళ్ళుపెట్టి లేని పేలకోసం వెతుకుతోంది ఆమె పద్ధతిచూస్తే మా కోసం కాదు. నీ బిడ్డకోసం అన్నట్టుంది ర కం పంచుక ష్టారు. వకరి బుద్ధి మరొకరికి తెలియందికాదు. పద్మ మాణిక ం కోడలే. తప్పదు. చౌదరి బుర్రలో చాలాకాలంగా అస్పష్టంగావున్న నిర్ణయం స్పష్టంగా బయటికొస్తుంది 'కాదు' అనలేకపోయాడు. అయినా లోపల ఏదో ఒక మూల కాస్త అనుమానం.

"మీ అత్త పొలం అమ్ముతుందట పద్మా, కొందామా ?" అమాట అని పద్మకేసి చూడకుండా మాణిక్యంకేసి చూశాడు. మాణిక్యం సన్నగా నవ్వింది.

"నా కోడలు నాలాంటిదికాదు . దాని భవిష్యత్తేంటో దానికి బాగా తెలుసు."

అన్నాచెల్లెళ్ళ దొంగనాటకం పద్మకి అర్థంకాకుండాపోలేదు. ఆస్తికి సంబంధించి, ఆర్థికానికి సంబంధించి తమ యిళ్ళలో మాటలు ఎంత తూచి తూచి వుపయోగించబడేది తనకి తెలియందికాదు. ఇలాంటి విషయాల్లో మాణిక్యమత్త చాలా తెలివితేటలు కలదనే నమ్మకం పద్మకుంది. ఆవిడ పద్ధతులు యితరులకి నచ్చినా నచ్చపోయినా పద్మకిమాత్రం ఆవిడమీద గౌరవం కలగడానికి అవి కొన్ని కారణాలు. తను ఆవిడ నీడలో హాయి గానే బతకొచ్చు. మామయ్య వొట్టి దగుల్బాజీ కావచ్చు. నారాయణ మాత్రం అలాంటివాడుకాదు. గొడ్డుచాకిరి చేస్తాడు. మొద్దునిద్ర పోతాడు. మామయ్య యింటి విషయాలు పట్టించుకోడు. ప్రతి విషయానికి నాన్న అమ్మని సాధించినట్టు అత్తయ్యని సాధించడు. ఒక్కోసారి అతి మంచి సంసారులకన్నా తిరుగుబోతులే ఈ విషయంలో మంచాళ్ళనిపిస్తుంది. అత్తయ్య తాను తన కోడలు కావడమే తన భాగ్యంగా భావిస్తుంది. నానమ్మ నగలమీద ఆవిడకి మోజుతీరడానికి యిది చక్కని మార్గం. అన్నిటికన్నా మించి నాన్న తనని ఎలాగైనా ఆ యింటి కోడల్ని చేస్తాడు. ఇప్పుడు తన ఆస్తిని తాను కాపాడుకోవాలి. ఈ అయిదెకరాలు అమ్మితే ఆ యింటికి సొంతమంటూ వుండేది ఎకరా పది సెంట్లే. అదీ నారాయణ పేర వుందికాబట్టి అమ్మడానికి వీల్లేకుండాపోయింది.

"ఏమ్మా" చౌదరి అనాలోచితంగానే మరోసారి అన్నాడు నీ అభి ప్రాయం ఏమిటన్నట్టు.

పద్మ తలూపింది. మాణిక్యమ్మ కోడల్ని ముద్దుల్లో ముంచెత్తింది.

"మరి డబ్బు .. నానమ్మ నగలు తాకట్టుపెట్టాలి. ఉన్నఫళంగా అంత డబ్బు కావాలంటే ..."

చౌదరి యింకా మాటలు పూర్తిచెయ్యలేదు పద్మ అందుకొంది.

"నానమ్మ నగలు నాక్కావాలి .."

మాణిక్యం కోడల్ని ఏకంగా వొళ్ళో పడుకోబెట్టుకొంది.

ఈ సంభాషణంతా వింటున్న అన్నపూర్ణమ్మమాత్రం తోకతొక్కిన త్రాచులా లేచింది.

"నానమ్మ నగలూ కావాలి, అయ్యచేత పొలమూ కొనిపించాలి. ఈ ఇల్లూ నీదనిపించుకో. మేము చిప్పెత్తుకొని దేశాలమీదకు పోతాం."

"నేను నీ సొమ్మేం తీసుకెళ్ళటంలేదు. నా సొమ్ము నేను తీసుకెళు తున్నా. నీ పుట్టింటివాళ్ళు ఏదన్నా యిస్తే అది నువ్వే వుంచుకో...."

అన్నపూర్ణ కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి. ఈమాట పద్మ నాయనమ్మ పదేపదే అనేది. అదేమాట కడుపున పుట్టిందీ అంటోంది. ఇక అక్కడ వుండదల్చుకోలేదు. లోపలికెళ్ళిపోయింది.

''ఇక వస్తారా అన్నయ్యా'' మాణిక్యమ్మ పైకి లేసింది మరో సందర్భంలోనైతే అన్నపూర్ణ అంతుతేల్చేదే. అనాల్సిన మాటలన్నీ పద్మే అంటోంది. తను వొక్కమాట అన్నా అనవసరమే. అనవసరమైన పని ఏదీ మాణిక్యం చెయ్యదు.

పద్మ ఆ యింట్లోంచి ఈ యింట్లోకి అడుగుపెట్టింది. అత్త తెచ్చిన అయిదెకరాలు. నానమ్మ నగలు తనతోపాటే తెచ్చుకొంది. చౌదరి కున్న మిగిలిన అయిదెకరాలు అన్నపూర్ణ గట్టి పట్టుపట్టినందువలన వాళ్ళ తదనంతరం పద్మకి యిచ్చేటట్టు చౌదరి వొప్పుకున్నాడు. సరే ఎక్కడికి పోతుందిలే అని మాణిక్యమ్మ నొక్కిచూడలేదు. తల్లీకూతుళ్ళకిమాత్రం మాటలు లేకుండాపోయాయి. అది నా కడుపున పుట్టలేదు అంది అన్నపూర్ణ అసలు అది నన్ను కనలేదు అంది పద్మ. నారాయణకిమాత్రం యిది నచ్చలేదు. నర్సింహంమీద విరుచుకుపడ్డాడు. పోయి బళ్ళార్లో నువ్వే చావు. నేను రాను అని తండ్రితో తెగేసి చెప్పాడు. పీడో చవట అని నర్సిహం అరిచాడు. మొగుణ్ణి చవట అనడం పద్మ విన్నది. అయినా పట్టించుకోలేదు.

బళ్ళారిలో వో యాభై ఎకరాలు కౌలికి తీసుకొన్నాడు నర్సింహం. మాణిక్యంతో బళ్ళారి వెళ్ళిపోయాడు. చౌదరి యిచ్చిన డబ్బు పెట్టుబడికి చాలకపోవచ్చు. ఆ విషయం పద్మతో అన్నాడు. ఆ మాట పద్మతో అన మని మాణిక్యమే చెప్పింది ఇంటి పెత్తనం పద్మకి యిచ్చినట్టు ప్రకటించకనే ప్రకటించింది. ముందు కానివ్వండి తర్వాత చూద్దాం అని పద్మ అన్నదోలేదో యింకేం భయంలేదు పదవయ్యా అని మాణిక్యం వంతపాడింది. ఒక సామ్రాజ్యానికి రాణిలా పద్మ మనస్సు కాస్త గర్వ పడక పోలేదు. నర్సిహం మాటవరసకన్నా నారాయణతో అనలేదు. ఆ అవసరం వుందని మాణిక్యమ్మ గుర్తించలేదు. మొగుడూపెళ్ళాం బళ్ళారిలో అడుగుపెట్టారు.

నారాయణ్ణి పద్మ మొగుడనే జనం పిలవటం మొదలెట్టారు. గొడ్డు చాకిరి చెయ్యడం బాగా అలవాటైన నారాయణ వో రోజు పద్మతో కాలవ కింద ఎకరా పది సెంట్లలో వరి వేస్తానన్నాడు. పద్మ లెక్కచూసింది. యాడాదిపాటు తిండిగింజలకు కొదవుండదు. సరేనంది. అయిదెకరాల విషయంలో పద్మ ఫలానా అని ఖచ్చితంగా చెప్పలేదు. తండ్రి బుర్రలో పత్తి ఆలోచనుంది. నర్సింహం బళ్ళారిలో యాభై ఎకరాలు పత్తేశాడని తెలిశాక చౌదరికి బళ్ళారి వెళ్ళాలని అనిపించకపోయినా వున్న అయిదెకరాల్లో పత్తేద్దామనుకున్నాడు. ఆమాట పద్మతో అన్నప్పుడు పద్మ మనసులోనే తన అయిదెకరాల్లో పత్తివెయ్యాలని నిర్ణయించుకుంది. ఆ మాటే నారాయణతో అంది నారాయణకి ఆమాట నచ్చలేదు. పత్తిమీద అతనికి ప్రత్యేకమైన ద్వేషంలేదు. తండ్రిమీద కోపం అది. వద్దన్నాడు. అయినా ప్రస్తుతం పద్మ మొగుడు అవుననక తప్పలేదు.

వ్యవసాయానికి పద్మకీ దగ్గర సంబంధం ఏర్పడ్డది. అయితే పద్మ వ్యవసాయంలోకి అడుగుపెట్టేనాటికి మందులకు అలవాటుపడ్డ శరీరంలాగా భూములు ఎరువులకు అలవాటుపడ్డాయి. ఎరువులేకపోతే పండే సమస్యే లేదు. ఎరువులు, పురుగుమందుల ధర ఆకాశాన్నంటుకోవడంతో పెట్టుబడి దానంతటదే పెరగడం మొదలైంది. పెట్టుబడికోసం అప్పుల కోసం ప్రయివేట్ వ్యక్తుల గడపలు, ప్రభుత్వ బ్యాంకుల గడపలు కాళ్ళు అరిగేలా తిరగాల్సిన దుస్థితిలోకి రైతులు నెట్టబడ్డారు. వ్యవసాయం గిట్టుబాటు కాకుండాపోతోంది. నష్టంమీద నష్టం రైతుల నడ్డి విరగ్గొడుతోంది. చాలామంది రైతులు భూములు కోల్పోయారు. ఈ నేపథ్యం పద్మ గమనించకపోలేదు. అయినా తప్పదు. ఈ రోజులా రేపుండదు.

పద్మకి మొదటిసారి కళ్ళనీళ్ళొచ్చాయి. నానమ్మ నగలు బ్యాంకు పరం చెయ్యాల్సొస్తుందని అనుకోలేదు. తన యిష్టాయిష్టాలకు సంబంధం లేకుండా పనులు జరుగుతున్నట్టనిపించింది. భూమిని నమ్ముకొన్న ప్రతి రైతు యింతేకావచ్చునని ఆ క్షణంలో అనుకోకపోలేదు. ఏ పంటకు రాబడి ఎక్కువొస్తుందో ఆ పంటకేసి పరుగెత్తడం రైతు జీవితంలో మామూలైంది. బళ్ళారిలో యాభై ఎకరాల్లో నర్సింహం పెట్టుబడికి నష్టంరాకుండా చూసుకోగలిగాడు. కాకపోతే సొంత ఖర్చులు అప్పులుగా మిగిలాయి. ఇక్కడ పద్మకూడా అంతే. నానమ్మ నగలు బ్యాంకునుంచి తెచ్చుకోగలిగింది. వడ్డీమాత్రం చెయ్యికాల్చింది. చౌదరి తట్టుకోగలిగాడు. బాగా పండిందని కాదు. యితర ఖర్చులు లేవుకాబట్టి.

పత్తిరైతుల్లో చిన్నపాటి అలజడి బయల్దేరింది. అపజయం అభిమానంమీద సవాల్ చేసింది. అపజయం ఎదురైతే వ్యామోహం ఆగిపోదు. యింకా విసురుగా దూసుకొస్తుంది. అక్కడక్కడా కొద్దిమంది రైతులకి మంచి లాభాలే వచ్చాయి వాళ్ళు పొలాలు కొన్నారు. వొకరిద్దరు పత్తి మిల్లుల్లో భాగస్తులుకూడా అయ్యారు. వాళ్ళనిచూసి దెబ్బతిన్న రైతులు నష్టపోవడం తమ ఖర్మనుకొన్నారు దేనికైనా పెట్టిపుట్టాలనుకొన్నారు. పద్మకూడా అదే అనుకొంది. దానికితోడు ఆ ప్రాంతం రైతులోకంలో కొన్ని సంఘటనలు జరిగాయి. పొగాకు గిట్టుబాటు ధరకు నోచుకోలేదు. పొగాకు బేల్లన్నీ అట్టాగే వుండి పోయాయి. పొగాకు కంపెనీలు రైతుల దగ్గర్నుంచి పొగాకు కొన్నా రైతులకు డబ్బులివ్వడానికి వాళ్ళని తిప్పుకోవడం మొదలెట్టాయి. రైతుకు నిద్రాహారాలు మాని కంపెనీల పంచల్లో పడిగాపులు కాయడం సరిపోయింది. దినచర్యలో అదో భాగమైంది.

కొన్ని కంపెనీలు మంచి సరుకంతా అమ్మేసి, చెత్తాచెదారం వుంచి గొడౌన్లకు నిప్పు పెట్టుకొన్నాయి యిన్సూరెన్సు కార్పొరేషన్ నుంచి రావాల్సిందానికన్నా ఎక్కువే జమ చేసుకొన్నాయి. రైతులకి మాత్రం మొండిచెయ్యి చూపాయి. ఈ కుట్రంతా రైతుకు తెలుసు, అయినా ఈ దేశంలో రైతు సంఘటిత శక్తికాదు. బాధపడ్తాడు, విసుక్కుంటాడు. అయినా ఆ సంవత్సరం పొగాకు రైతు కొన్నిప్రాంతాల్లో తిరగబడ్డాడు. సంఘటితశక్తిగా ముందుకొచ్చాడు. పోలీసు కాల్పులు జరిగాయి, నెత్తురు పారింది. కొన్నిప్రాంతాల్లో పొగాకు బేళ్ళని రోడ్డు కడ్డంగాపెట్టి నిప్పుపెట్టి తమ నిరసన తెలియపర్చారు. దున్నపోతుమీద వానపడ్డా అది దున్నపోతు. నెమలికంటినీళ్ళు వేటగాణ్ణి కరిగించవు. రైతుమాత్రం మళ్ళీ మోసపోయాడు

కాలం కాటేస్తున్న విషనాగులా బుసలుకొడ్తున్నట్టుంది పద్మ అంతుచిక్కని అగాధంలోంచి సహాయంకోసం చేతులు చాస్తున్నట్టుంది. భూమికి తన జీవితాన్ని అంకితంచేసిన రైతుబిడ్డ నారాయణ. అది పచ్చగా వుంటే పిల్లవాడిలా సంబరపడేవాడు. కాని తనకళ్ళముందే అది జబ్బు చేసిన మనిషిలా వుంది తన పద్మ మోసపోయింది. తనూ మోసపోయాడు. వున్న అయిదెకరాలుకాక మరో అయిదెకరాలు కవులుకు తీసుకొని పత్తేశాడు. ప్రతిసారీ వద్దనేవాడు. ఈసారి వద్దనలేదు. అయిదెకరాల్లో అసలొచ్చింది. ఈసారి మరో అయిదెకరాలు వేస్తే లాభం రావచ్చనుకొన్నాడు. అయిదువేలకి లోటు కన్పించింది. మళ్ళీ అది పూడ్చుకోవాలనే పట్టుదల. పట్టుదల కాకపోయినా మరో మార్గంలేని నిస్సహాయస్థితి. మళ్ళీ పదెకరాల్లో.... వరసగా మూడేళ్ళు ...

"నేను పొరపాటు చేశాను. నీ మాట వినాల్సింది"

"ఆతర్వాత నేనుమాత్రం ఏంచేశాను........"

పద్మా నారాయణ వొకరినొకరు వోదార్చుకోవడంకోసం అనుకొనేవాళ్ళు. కాని వక వాస్తవాన్ని వాళ్ళు గుర్తించలేదు. ఎవరిమాట ఎవరు విన్నా, వినకపోయినా నష్టంలేదు. పరిస్థితి అది. ఎవర్ని ఎవరు నిందించుకొన్నా లాభంలేదు.

తరతరాల సంపదగా వస్తున్న అయిదు సవర్ల బంగారం బాంకులో వుండిపోయింది. దగ్గరున్న అయిదు సవర్లు అమ్మకానికి పెట్టారు సవరు 1400 వంతున అయిదు సవర్లు అమ్మేశారు. ఎరువులకొట్లో బాకీ తీరింది. లింగయ్యశెట్టి బాకీ ఆరువేలు అట్టాగే వుంది. బాంకువాళ్ళు వడ్డీమీద వడ్డీ పెంచి యింతయిందని నోటీసు పంపారు. చిల్లర బాకీలవాళ్ళగోల ఎక్కువగా వుంది. నారాయణ బజార్లో తిరగటం మానేశాడు. పద్మ బయటకు రావడం మానేసింది. పదెకరాల్లో పురుగుదెబ్బకి రెండెకరాలు పీకేయాల్సి వచ్చింది. నారాయణ గుండెధైర్యం చేసుకొన్నా పద్మ తన నరాల్ని ఏవో అదృశ్యశక్తులు పీకేస్తున్నట్టు విలవిలా ఏడ్చింది. పీకేసిన భాగంలో పెసర వేశాడు నారాయణ. మొక్కొచ్చింది. కాని ముడగ తీసిపోవటం మొదలైంది. పొలంకేసి వెళ్ళడం మానేసిన పద్మకి ఆ విషయం నారాయణ చెప్పాడు ... వెర్రిదాన్లా చూసింది. తనకు తెలియకుండానే నారాయణ్ని తీసుకువి పుట్టింటి గడప తొక్కింది ఆ రోజునుంచి ఈరోజుదాకా గడప తొక్కలా. తల్లి ముఖం చూడలా. కాని ఈరోజు చూడాలనుకొంది. చూసి చద్దామనుకొంది. ఆ ఆలోచన రాగానే భయంవేసింది. పాపం నారాయణ. పద్మ మొగుడు. పిల్లాడులాంటివాడు వొట్టి పిచ్చివాడు. పద్మ కళ్ళలో నీళ్ళు ఆగటంలేదు. నీళ్ళు తుడుచుకొంటూ తలెత్తి చూసింది. అన్నపూర్ణ తనకేసే చూస్తుంది. మనసొప్పలేదు. ఆత్మాభిమానం వొక స్థాయి కుటుంబాలు బొత్తిగా ఆలోచించని భ్రమ. మధ్యతరగతి మనస్తత్వాన్ని పట్టి పీడిస్తున్న వో భూతం. ఆత్మాభిమానం.... పద్మ తెల్లారి యింటికి బయల్దేరుతుంటే అన్నపూర్ణ అంది. "ఈ గేదెపాలు ఆత్రంగా తాగేది పద్మ. దీన్ని మీ దొడ్లో కట్టేసుకోండి నారాయణా" అని. పద్మ అన్నపూర్ణకేసి చూసింది పిచ్చితల్లి. తనబిడ్డకు యింకా రోషం, ఆత్మాభిమానం వున్నాయని వెతుకుతోంది లేవు. ఆ పద్మని పరిస్థితులు ఎప్పుడో చంపేశాయి. యిప్పుడు పద్మ అందొచ్చే ప్రతి సహాయానికి అర్రులు చాచేది, ఆ విషయం ఆ తల్లికి చెప్పాలనుకొంది. గేదెపలుపు పట్టుకొంది.

రెండెకరాలు పోను మిగిలిన ఎనిమిదెకరాల్లో చేతికందిన పత్తి అయిదు క్వింటాళ్ళు క్వింటాల్ ఆరువందల యిరవై చొప్పున నాలుగు వేల చిల్లర చేతికొచ్చింది. లింగయ్యశెట్టి బాకి యింకా రెండువేలు మిగిలింది వడ్డీకాక. బ్యాంకునుంచి నోటీసు వచ్చింది - ఫలానావాళ్ళ బంగారం వేలంవేస్తున్నట్టు పత్రికలో ప్రకటనకూడా వచ్చింది. చౌదరి సహాయపడే స్థితిలో లేడు. అన్నపూర్ణ బంగారం లింగయ్యశెట్టి యింట్లోకి మారి చాలాకాలమైంది. అత్తామామలు గుర్తొచ్చారు. వాళ్ళు బళ్ళారికి వెళ్ళి దాదాపు నాలుగేళ్ళయింది. ఈమధ్యన ఉత్తరాలుకూడా ఆగిపోయాయి. పాలుతీసి, పాలక్యాన్ సైకిల్‌కి కడుతూ నారాయణతో అంది హోటల్‌వాణ్ణి వో యాభై అడ్వాన్సుగా అడగమని. సైకిలెక్కుతూ నారాయణ సరేనన్నాడు. మరుసటిరోజు పద్మ బళ్ళారికి బయల్దేరింది. కాని అలాంటి పరిస్థితులలో తిరిగివస్తాననుకోలేదు. కాస్తోకూస్తో అత్తామామల నడిగి తెచ్చుకోవచ్చనుకొంది. కాని అత్త వక్కటే తనను వాటేసుకొని ఏడుస్తుందనుకోలేదు. అప్పటికి నర్సింహం యిల్లువిడిచి వెళ్ళి నెలదాటింది. ఎక్కడికి వెళ్ళిందీ ఎవరికీ తెలీదు. ఈరోజు రావచ్చు. రేపు రావచ్చు అని అత్త ఎదురుచూస్తూనేవుంది. వరసగా నాలుగేళ్ళు పత్తి అత్తామామల్ని తినేసింది కవులు కట్టందే వెళ్ళడానికి వీల్లేదని పొలంగలవాళ్ళు ఆంక్ష పెట్టారు. డబ్బు తెస్తానని నర్సింహం బయల్దేరాడు. చౌదరిని అడిగి తెస్తానన్నాడు అక్కడికి రాలేదని పద్మ చెప్పడంతో మాణిక్యం కుప్పకూలిపోయింది. పద్మకి పరిస్థితి అర్థమైంది. పొలంగలవాళ్ళని కలుసుకుంది. ఆడకూతురని జాలిపడ్డారో, యిక రానిదానికి రాద్ధాంతమెందుకని అనుకొన్నారో తెలీదుకాని, డబ్బు రెండు సంవత్సరాల్లో తీర్చేట్టు మాటతీసుకొని ఆ తర్వాత యిద్దరు ఆడవాళ్ళమీద జాలిచూపారు. అత్తని తీసుకొని ఆ రాత్రే బయల్దేరింది. మాణిక్యం దారంతా ఏడుస్తూనేవుంది. ఆమెనిచూస్తే జాలేసింది. ఆనాటి అత్తయ్య ఎంత తూచితూచి మాట్లాడేది ఎంత తెలివిగా మాట్లాడేది. పద్మ ఆలోచిస్తోంది. ఈ చిన్ని జీవితంలో ఎంత మార్పు చూసింది నర్సింహం తిరిగిరాడని మాణిక్యానికి తెలిస్తే ఏమౌతుంది అప్పట్లో అత్తయ్య తెలివితేటలమీద తనకు ఎంత గౌరవం వుండేది. ఈ నీడలో సుఖంగా బతకొచ్చని ఎన్ని కలలు కన్నది. చిన్న చిన్న గట్లదగ్గర కోర్టుపాలయ్యే పరిస్థితి, కొద్ది బంగారందగ్గర బంధుత్వం తెంచుకొనే అహంకారం. నిజంగా ఆరోజు తాను తన కన్నతల్లిని ఏం మాట్లాడింది. కన్నీళ్ళాగటం లేదు. ఈ ప్రయాణికుల మధ్యే గొంతెత్తి ఏడ్చేసేలాగా వుంది. పరుగెత్తే రైల్లోంచి దూకెయ్యాలనుంది. కాని నారాయణ ...

"కాస్త జరుగుతావా అక్కా!"

పద్మ ఆలోచనలు ఆగిపోయాయి. ఎదురుగా నిలబడ్డ యిరవై ఏళ్ళ అమ్మాయికేసి చూసింది. పక్కకి జరిగింది ఆ అమ్మాయి కూర్చుంది. ఆ అమ్మాయికేసి మళ్ళీ చూసింది. బాగా చూసిన మొహంలా గుర్తుస్తోంది.

"మీరు.... పద్మ.... అవునా.... చాలా మారారు. గుర్తుపట్టలేక పోయాను...."

అవును. గుర్తుపట్టలేనంతగా మారిపోయింది. ఈ పిల్ల తనని కలుసుకొన్నప్పుడు తాను చౌదరి కూతురు. పదెకరాలు, పది సవర్ల బంగారం తన వెంట పట్టుకెళ్ళే వున్నింటి ఆడపడుచు. ఈరోజు అప్పుల పాలయిన వో పేదరైతు భార్య. దగాపడ్డ వో పేదరైతు కూతురు.

'ఆరోజుల్లో నీతో మనసువిప్పి మాట్లాడలేకపోయాను.... మీరు సభలు, సమావేశాలంటుంటే పనీపాటాలేని తిరుగుడుగాళ్ళనుకొన్నాను. మీ పాటలుమాత్రం వినేదాన్ని. పాటలు చక్కగా పాడతారనిపించేది. కాని ఆ పాటల్లో నాలాంటివాళ్ళ గుండెకోతలు అంత బలంగా వుంటాయని అనుకోలేదు. కాని యిప్పుడనిపిస్తోంది. ఇవిగో ఈ పద్మ కళ్ళల్లో నిజంగా ఆ ధారలే.... ఆ కన్నీటిధారలే....' అని చెప్పాలనుకుంది. చెప్పలేక పోయింది. అయినా, పద్మ ఆగిపోలేదు. ఏదో చెపుతూనే వుంది. తన పెళ్ళిదగ్గర్నుంచి. స్నేహకి ఆరోజు గుర్తొచ్చింది. ఆవూళ్ళో మీటింగ్ సందర్భంగా యింటికో మనిషిని అన్నానికి పంపారు. తను పద్మ ఇంటికి వెళ్ళింది. చెదరని చిరునవ్వు, మూర్తీభవించిన అతిశయం. పద్మ తనని చాలాచాలా తినమంది. అయితే ఆరోజు ఆ యింటి దర్పాన్ని చూపిస్తున్న పల్లెటూరి అమ్మాయిమాత్రమే ... ఈరోజు ... స్నేహ వెళ్ళి పోతూంటే పద్మ అదోలా చూస్తూండిపోయింది స్నేహ రెండుమూడు రోజుల్లో కలుస్తానంది తన సీటుకేసి నడుస్తూ పద్మ అనుకొంది. ఆ అమ్మాయికి తాను చాలా దగ్గరైనట్టుంది. ఈ దగ్గరకావడానికి చాలాగొప్ప నేపథ్యం వుందని పద్మకి తెలీకపోవచ్చు.

ఊళ్ళో అడుగుపెడుతుంటే పద్మ మనసెందుకో కీడు శంకిస్తోంది. నారాయణ రూపం ప్రాణంలేనట్టు తన నడక్కి అడ్డంపడుతోంది. హాస్పిటల్ సందుదాటుతూ ఆగిపోయింది. ఊరు పూరంతా అక్కడే వున్నట్టనిపించింది. జనాన్ని తోసుకుంటూ వెళ్ళింది. ఆంజనేయులు భార్య అంజని .... తన చిన్ననాటి నేస్తం, తన ఈడుదే, తనతోపాటు అత్తింట్లో అడుగుపెట్టింది, చచ్చి పడుంది. మాణిక్యం వివరాలు అడుగుతోంది. ఆరు ఎకరాల్లో నాలుగు క్వింటాళ్ళే అయింది. అది సముద్రంలో కాకిరెట్ట. వాస్తవానికి వో సంవత్సరంనుంచి వాళ్ళ కుటుంబం పాలమ్ముకొని బతుకుతోంది. అప్పుల బాధపడలేక ఆంజనేయులు గేదెను అమ్మేశాడు. పొలం అమ్మకమైంది. బంగారం అమ్మకమైంది. చివరకు గేదెకూడా అమ్మకం కావడంతో భార్యాభర్తల మధ్య మాటలు చెడాయి. ఓ పదిరోజులు మౌనంగా వుండిపోయారు. అది తుఫానుకుముందు ప్రశాంతతమాత్రమే. అంజని పురుగుమందు తాగింది.

ఏదో చప్పున గుర్తొచ్చినదానిలా మాణిక్యాన్ని లాక్కొని ఇంటికేసి వడివడిగా నడిచింది పద్మ. నారాయణ, మంచమ్మీద పడుకొని ఆకాశం లోకి చూస్తున్నాడు.

ఆ యిద్దర్నే చూసిన నారాయణ మూడో మనిషి తన తండ్రికోసం వెతికాడు. మాణిక్యం గొల్లుమంది. పద్మ అంతా చెప్పింది. నారాయణ విని వూరుకొన్నాడు. పద్మ చూపులు గేదెకోసం చూస్తున్నాయని నారాయణ గమనించాడు ..

"అమ్మేశాను. ఆ లచ్చానాకొడుక్కి ..."

పద్మ నారాయణకేసి వింతగా చూసింది. సాధారణంగా రైతులు వాడే బూతుపదాలు నారాయణ నోటంటరావు.

"అమ్మేవాణ్ణికాదు, నిన్ను నీచంగా మాట్లాడాడు. అమ్మేశాను. అదే, బాకీకింద తోలేశాను."

"ఇక పద్మ ఆగలేకపోయింది. నారాయణ్ణి దగ్గరికి తీసుకొని తన గుండెల్లో దాచుకుంది. నారాయణ కంటినీళ్ళు తన గుండెల్ని తడిపాయి. ఇప్పుడు బళ్ళారి ప్రయాణం, ఆంజనేయులు భార్య చనిపోవడం, తన గేదెని అమ్మడం ... యివేవీ తన గుండెల్ని పిండెయ్యడంలేదు.

ఆరాత్రి పళ్ళెంముందు కూర్చొన్న నారాయణ నోట్లోకి ముద్ద పోవడంలేదు. పదేపదే పద్మకేసి చూశాడు. ఏదో చెప్పాలని మనసు తొందరపడుతోంది.

"నువ్వు లేనప్పుడు యిక్కడ చాలా జరిగాయి. లక్ష్మి చచ్చిపోయింది" పద్మ బిత్తరపోయి చూసింది.

"ఇదిగో ఈ ముద్ద వుండివుంటే అది బతికేది. ఆంజనేయులు పెళ్ళాం అప్పుల్తో చచ్చిపోతే, రామిగాడి కూతురు ఆకల్తో చచ్చింది...."

పద్మకు ఏం మాట్లాడాలో తెలీటంలేదు. రాములు చౌదరి పొలాల్లో పనిచేసేవాడు. రాములు భార్య, పదకొండేళ్ళ కూతురూ కూలికెళ్ళేవాళ్ళు. పత్తి దెబ్బతినడంతో వాళ్ళు తెనాలికి వలసెళ్ళారు. అక్కడ కూలీలు ఎక్కువై పని దొరకకపోవడంతో రాములు భార్యని, కూతుర్ని యింటికి పంపి, తాను అక్కడే వున్నాడు. పత్తి బాగా వున్నప్పుడు పురుగు ఎరేవాళ్ళు. ఇప్పుడదీలేదు. ఆకలి.... ఆకలి రాకాసి రాములు కూతుర్ని బలి తీసుకొంది ...

"రాములొచ్చాడా?"

"వచ్చి, దాన్ని పూడ్చిపెట్టాడు"

పద్మ వంటిల్లు సర్దింది. గేటు దాటుతుంటే నారాయణ తాహూ వస్తానన్నాడు. అంత రాత్రిలో వూరు శ్మశానంగా వుంది. ఆదమరిచి నిద్రపోవడంలేదు; అలసి, వోడి నిద్రపోతోంది. దారిలో తన పుట్టింటికేసి చూసింది. చౌదరి దగ్గుతున్నాడు. ఆర్థికంగా దెబ్బతిన్న వ్యక్తి ఆరోగ్యంగా

కూడా దెబ్బతింటాడు. రేపు ఏదయినా జరగొచ్చు. లైబ్రరీ మలుపు తిరుగుతుంటే నాగేంద్రం కనిపించింది. కాస్తదూరంలో ఆమె మొగుడు ఆకాశానికి చేతులుచాపుతున్నాడు. ఉండుండి నవ్వుతున్నాడు. నాగేంద్రం మొగుణ్ణి కనిపెట్టుకొనివుంది. పద్మ నారాయణ చెయ్యి పట్టుకొంది. ఊరిచివర పల్లె. ఆకలి రాకాసి ఆనందనాట్యం చేస్తున్న రంగస్థలం. రాముల్ని పలకరించింది. రాములు భార్య రేపోమాపో అంటోంది. ఇక అక్కడ వుండ బుద్ధికాలేదు. రాములు భార్య చేతిలో బళ్ళారి ఖర్చుల్లో మిగిలిన పదిరూపాయలుంచింది.

ఆరాత్రి నారాయణ నిద్రపోలేదు. ఆ వూళ్ళో జరిగిన ఆత్మహత్యలు ఆర్తనాదాలు అతన్ని నిద్రకి దూరంచెయ్యడంలేదు. రేపు అమ్మకానికి పెట్టిన భూమి అతనికి నిద్రలేకుండా చేస్తోంది. భూమి మొత్తంగా అమ్మితే తప్ప తలెత్తుక బతకలేదు. ఆ తర్వాత.... ఆ తర్వాత....

"ఆ ఎకరా పదిసెంట్లు వుంచి. నీపేర రాస్తాను."

"నీపేర్నే వుంచు."

"లేదు."

"పిచ్చిగా మాట్లాడకు ... ఇటు తిరుగు.... వుండు తలుపుగొళ్ళెం పెట్టి వస్తాను...."

"నేను అడిగేదానికి సమాధానం చెప్పు."

"నాకు అక్కర్లేదు."

"నేను చచ్చాక ... ఆ తిరుగుబోతు నీనోట్లో దుమ్ముకొడతాడు."

"ఎందుకట్టా కానిమాటలంటావ్. ఇంకా నన్ను ఏడ్పించాలనుందా.

"బతికుండిమాత్రం ఏం చేస్తున్నాను.... ఆ పొలం అమ్మాక బతికుండీ ఏం చెయ్యడానికి ..."

"పొలం లేనివాళ్ళు బతకడంలేదూ. అట్టాగే" అంది ఓదార్పుగా.

"నేను పొలంమీద బతికినవాణ్ణి. అది లేకుండా బతకడం ఎలాగో నాకు తెలీదు. చాతకాదు."

పద్మ దీపం పెద్దదిచేసి చూసింది. నారాయణ వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తున్నాడు.

తెల్లారి అయిదెకరాలు అమ్మకం అయిపోయింది. చౌదరి దగ్గర వున్న అయిదెకరాలు లింగయ్యశెట్టి ఉమ్మడిబాకీకింద లాగేసుకున్నాడు. అయిదెకరాలు కొన్నవాళ్ళు డబ్బు అప్పులవాళ్ళ చేతిలో పెట్టారు. ఎవరికి రావాల్సిన వాటా వాళ్ళు తీసుకొన్నారు. నారాయణ, పద్మ ప్రేక్షకులుగా వుండిపోయారు. చౌదరి కేవలం సాక్షిగా మిగిలిపోయాడు. సాక్షిసంతకం చేశాక గుండె పట్టుకొన్నాడు. అదింకా కొట్టుకుంటూనేవుంది. బలహీనంగానో, బలవంతంగానో.

పత్తిరైతుల ఆత్మహత్యల సంఖ్య రోజురోజుకూ పెరుగుతోంది. రైతుకూలీల ఆకలిచావులు ఈ సంఖ్యతో చేరడమైనా లేదు. జిల్లా అధికార యంత్రాంగం ఆ ప్రాంతాన్ని సందర్శించింది. సాధ్యమైనంతవరకు అవి పత్తివలన జరిగిన ఆత్మహత్యలు కావని నిరూపించడానికి ప్రయత్నించింది. ప్రభుత్వ వర్గాలనుంచి ప్రభుత్వ యంత్రాంగానికి వచ్చిన సూచన అది. యజమాని ఎలా మొరగమంటే అలా మొరిగే జాతికుక్కల్లా కొందరు అధికారులు వితండవాదంకూడా మొదలెట్టారు మొగుడూ పెళ్ళాం మధ్య స్పర్ధలొచ్చాయి. పెళ్ళాం బావిలో పడింది. దీన్ని పత్తి నష్టం జాబితాలో ఎలా చేరుస్తామని వాదించారు. ఆ యిద్దరిమధ్య గొడవ జరగడానికి కారణం అప్పులని, ఆ అప్పులకి కారణం పత్తిపంటలో వచ్చిన నష్టమని రైతులు మొరపెట్టుకొన్నా పెడచెవిని పెట్టారు.

ప్రభుత్వం చేస్తున్న వాగ్దానాలు, అధికారులు తీస్తున్న లెక్కలు, ప్రతిపక్షాలు చేస్తున్న సందడి.... యివేవీ పద్మ మనసులో ముద్రవేయడం లేదు. ఈ దేశంలో చాలా విషయాలు సాంప్రదాయికంగా జరుగుతాయి. ఇదంతా అలాంటిదే అనుకొంది. చేతిలోవున్న బ్యాంకు నోటీసు పదే పదే చూసుకొంది. "అప్పు తీర్చకపోతే నీకు చెందిన బంగారాన్ని ఫిబ్రవరి 27 తేది వేలం వేస్తామ"ని వుంది. మళ్ళీమళ్ళీ చదివింది.

"ఆ ఎకరా పదిసెంట్లు అమ్ముదాం."

"వద్దు. అదన్నా వుంచుకుందాం. కనీసం సెంటైనా నాది అనుకొనే భూమి కావాల. లేకపోతే.... ఉహూఁ నేను భరించలేను...."

"భూమికన్నా ..."

"బంగారం గొప్పేకావచ్చు. కాని .."

"నీకు ఎట్టా చెప్పాలి ..."

"వొద్దు. నాకేమీ చెప్పొద్దు దాన్ని అమ్మటం వద్దు .." అంటూ నారాయణ లేచిపోయాడు. విసుక్కుంటూ పోయాడు. పగలంతా ఇంట్లో లేడు. రాత్రి బాగా పొద్దుపోయాక వచ్చాడు. కళ్ళు పీక్కుపోయి చింత నిప్పుల్లా వున్నాయి. జుట్టు రేగిపోయి వుంది. ఎంతో మానసిక ఘర్షణ తర్వాత ఎటూ తేల్చుకోలేని నిస్పృహాయ స్థితి అతన్లో కన్పిస్తోంది. నీళ్ళు తోడి అన్నంపెట్టింది. అంతా మామూలుగానే జరుగుతున్నా భరించరానిదిగా వుంది. తనూ యింత తిన్నాక నారాయణ మంచానికి కాస్త దూరంలో గుంజకానుకొని కూర్చుంది. నారాయణ్ణి చూస్తూ ఏడుస్తోంది.

"ఇట్టా కూర్చో" నారాయణ అన్నాడు. ఉరుము వురిమింది. మెరుపు మెరిసింది. వర్షం కురుస్తోంది.

"ఏద్వకు.... యిట్టారా.... నీకు గుర్తుందో లేదో.... మా అయ్య బళ్ళారికి ఎల్లడానికి ఈ పొలంకూడా అమ్మమన్నాడు. నేను అయన్ని అప్పుడు నరికేద్దామనుకొన్నాను. అమ్మ చాలా తెలివిగా తన పొలం బయటికి పోకుండా మీ అయ్యచేతనే కొనిపించింది. నేను ఆనందపడ్డాను. ఎందుకు చెపుతున్నానంటే.... నాకు ప్రపంచమంతా ఆ భూమ్మీదే తిరుగుతుంది. లేకపోతే నా చెమట, శక్తి అంతా ఆ భూమికి ఎందుకు ధారపోస్తాను? ప్రేమించాను కాబట్టి. అట్టా ప్రేమించడం నేరం కాదను

కుంటాను. అట్టా అయ్యానుకాబట్టే యిన్నేళ్ళు భూమి నన్ను దగాచేసినా అది నాకు దూరం అవుతుందంటే గుండె కోసినట్టుంది.''

పద్మ వేలగా వింటోంది ఈరోజు కొత్తగా వింటోంది.

''నా పొలంమీద నేను కష్టపడ్డాను. ఎంత నిజాయితీగా కష్టపడ్డానో ఆ నాగేటిసాలలకి తెలుసు. అయితే నేను ఎక్కడ మోసపోయాను? ఈ వ్యవసాయం నా జీవితానికి వో సుడిగుండంలా ఎందుకు మారింది? నా యిష్టాయిష్టాలకు సంబంధంలేకుండా చాలా పనులు జరిగిపోతున్నట్టనిపిస్తుంది. పొలంమీద పెట్టుబడి, దానిమీద వచ్చిన పంటధర - యివన్నీ నేను అనుకొన్నట్టుగాకాక, మరెవరో అనుకొన్నట్టు జరుగుతున్నట్టుంది.''

పద్మకు అది అక్షరాలా నిజమనిపించింది. కాని అది నారాయణకే కాదు, తనకూ అర్థంకావడంలేదు.

''పెద్ద కుట్ర జరుగుతోంది పద్మా ... ఆ కుట్రకి మనలాంటివాళ్ళం బలిపశువులవౌతున్నాం.... అంటే ఆత్మహత్యలు ... ఆకలిచావులు అన్నీ హత్యలే ... అంతా హత్యచెయ్యబడినవాళ్ళే....''

ఎక్కడో పిడుగు పడ్డది. పద్మ కంగారుగా చూసింది. గాలికి గేటు తలుపులు కొట్టుకుంటుంటే బయటికి పరుగు తియ్యబోయింది. నారాయణ పద్మ చెయ్యిపట్టుకొన్నాడు. గాలి వేగం హెచ్చింది. దీపం ఆరిపోయింది. మెరుపు వెలుగులో నారాయణ్ణి చూసింది ప్రశాంతంగా వున్నాడు. బయట జరుగుతున్న ప్రళయం అతన్ని కంగారుపర్చటం లేదు. తన నడుంచుట్టూ పెనవేసుకొన్న నారాయణ చేతుల్ని తీసెయ్యాలన్పించడంలేదు దొడ్లో మునగచెట్టు విరిగినట్టుంది ... ఏదో మూల ప్రహరి కూలినట్టుంది. నారాయణకివన్నీ అక్కర్లేనన్నట్టుంది. సర్వమూ నాశనంకానీ అన్నట్టుంది. సమస్తమూ కూలిపోనీ.... నాదికాని ప్రతిదీ ఏదయినా .. నాకేమన్నట్టుంది. పద్మకూడా అదే అనుకొన్నట్టుంది.

తెల్లవారి ఎండపడ్డదాకా మెళకువ రాలేదు పద్మకు. రాత్రి చాలా భీభత్సమే జరిగినట్టుంది. విరిగిన మునగచెట్టు, కూలిన ప్రహరీగోడ, లేసిపోయిన యింటికప్పు - వేటినీ సర్దాలనిలేదు. నారాయణ వచ్చాక సర్దుకోవచ్చు. అతనూ పట్టించుకోకపోతే పోనీ, అట్టాగే ఉండిపోనీ. నారాయణ ఎప్పుడు లేసిపోయాడో తెలీదు. మాణిక్యాన్నడిగింది. చీకట్తోనే లేశాడని చెప్పింది. వాన ఎప్పుడు ఆగిందని అడిగింది. తెల్లారిందాకా కురుస్తూనే వుందని చెప్పింది. నారాయణ వానలోనే వెళ్ళాడు. చీకట్లో, అంత వానలో.... పద్మ నిలువెల్లా వొణికిపోయింది. విసురుగా లేసింది. నడవటంలేదు, పరుగుతీస్తోంది. మాణిక్యమ్మ కేకవేస్తున్నా ఆగటంలేదు.... పరుగెత్తే పద్మనిచూసి అంతా విస్తుపోయారు. ఏం జరిగిందీ ఎవరికీ తెలియదు. ఆమె వెంటే పరుగుతీస్తున్నారు ... ముళ్ళడొంకల వెంట, పొలం గట్లు దాటుతూ, జారిపడుతున్నా.... పద్మ పరుగెత్తుతోంది.... వెర్రిగా కేకపెడుతోంది ... 'నారాయణా' అంటూ పిలుస్తోంది.... ఆవిడ పిలుపు నారాయణకి వినిపించదు.... నాగేటి చాళ్ళ మధ్య.... బురదలో.... నారాయణ శాశ్వతంగా నిద్రపోతున్నాడు. అతని వంటినిండా మట్టి ... పిడికిళ్ళనిండా బురదమట్టి ..

చౌదరి పెద్దపెట్టున యేడుస్తున్నాడు. అన్నపూర్ణ, మాణిక్యం, రాములు అందరూ ఏడుస్తున్నారు నేల ఏడుస్తోంది. నింగి ఏడుస్తోంది.... ఏడ్పురాంది పక్క పద్మకే ... గొంతు పెగలంది ఒక్క పద్మకే.... ఆ చూపులు వెర్రిగాలేవు. ఎటో చూస్తున్నాయి. దేన్నో వెతుకుతున్నాయి.... బహుశా స్నేహకోసం కావచ్చు. అప్పుడు ఆ కళ్ళు వర్షించవచ్చు. ★

బాధ కసిగా మారినవేళ...

—అగ్నిశిఖ

నేను శరీరాన్ని మథించి అమృత బిందువులు సృష్టించినవాణ్ణి
నా నెత్తురును అమృతంగా కురిపించినవాణ్ణి
నేను కడలిని ... అమృతభాండాన్ని....
కడలిని మథించి సృష్టించిన అమృతం కడలికి పరాయిది
నా నెత్తురు రూపమైన అమృతం నాదికాదు
నా అమృతంలో స్నానమాడి నాకు అందని అందమైందీ ప్రపంచం
వాళ్ళు నా అమృతం రుచి మరిగినవాళ్ళు
వాళ్ళు నా అమృతాన్ని గుంజుకున్నవాళ్ళు
వాళ్ళు నా అమృతాన్ని నంజుకున్నవాళ్ళు
వాళ్ళు నా అమృతాన్ని తాగి త్రేన్చినవాళ్ళు
వాళ్ళు నాలోనుండి రాలే బొట్లు బొట్లు అమృతాన్ని
పీపాల్లో బంధించి నల్లబజారులో నాకే అమ్మినవాళ్ళు

* * *

మరచక్రాల పళ్ళల్లో నలుగుతున్న నా గుండె పొరల్లో,
పొరల అరల్లో కసిగా రూపుదిద్దుకున్న బాధ
నా పళ్ళ బిగువున అణచిన బాధ కసిగా మారినవేళ
నా అమృతం విలువ తెలిసినవాడు, లోకానికి తెలిపినవాడు
నా ఒడిలో పెరిగిన ప్రపంచాన్ని చూసినవాడు
తన కళ్ళతో క్లిక్‌చేసిన ఈ ప్రపంచపు ఫోటోను
నా కళ్ళ ముందు పరిచి
తన గుండెల్లో చిత్రించిన భవిష్యత్తు చిత్రాన్ని
గుండె తెరిచి చూపి, నా గుండెల్లో ముద్రించి
నా కసికి ఆశయాన్నిచ్చి, నా కసికి ఆయుధాన్నిచ్చిన
అనంత జీవన సంగ్రామ రథసారథి
తూరుపు చెట్టు చిటారు కొమ్మన గెరిల్లా సూర్యుడు
నాలో కొత్త చిగురయ్యాడు
నా కళ్ళల్లో కాంతిరేఖ అయ్యాడు

* * *

ఎండి మోడైన చెట్లు కొత్త చిగుళ్ళు వేస్తున్నాయీవేళ
కొండలో దూకే ప్రవాహం పాతను వదిలి కొత్తగా ప్రవహిస్తోందీవేళ.